

Айзък Азимов

Една песенна нощ

По стечение на обстоятелствата имам приятел, който намеква, че може да призовава духове от необятните дълбини.

Или поне един дух – мъничък, със строго ограничена сила. Той говори за него, но само на четвъртото уиски със сода. Това е деликатна точка на равновесие – на третото питие той не знае нищо за духове, на петото заспива.

Мислех, че онази вечер е достигнал нужното равнище и затова му казах:

– Спомняш ли си онзи твой дух¹, Джордж?

– Ъ? – Измуча Джордж, вгледан в пиетието си, сякаш учуден защо би трябвало да си спомня.

– Не става дума за пиетието ти – поясних аз. – За мъничкия дух, висок към два сантиметра, за когото ти веднъж ми разказа, че си успял да призовеш от някакви други светове. Онзи с параестествените сили.

– А – спомни си Джордж, – Азazel. Това, разбира се, не е неговото име. Не бих могъл да произнеса истинското му име, струва ми се, но аз така си го наричам. Спомням си го.

– Често ли го използваш?

– Не. Опасно е. Твърде опасно е. Винаги си подложен на изкушението да си играеш със силата. Самият аз съм внимателен, страшно внимателен. Както знаеш, аз съм благороден човек. Затова веднъж го призовах да помогне на един приятел. Какви поразии станаха! Страхотии! Просто не искам да си спомням.

– Какво стана?

– Предполагам, че ще ми олекне, ако го изтръгна от гърдите си – каза замислено Джордж. – То обича да ме мъчи...

Тогава бях доста по-млад – започна Джордж. – а на млади години жените са важна част от живота на човека. Сега изглежда смешно, като хвърлям поглед назад, но съвсем ясно си спомням, че по онова време имаше голямо значение с коя жена си.

Всъщност бъркаш в голяма торба и е почти все едно какво ще извадиш, но в онези дни...

Имах приятел – Мортънсън, Андрю Мортънсън. Мисля, че не го познаваш. През последните години не съм го виждал често.

Той много си падаше по една жена. Казваше, че била ангел. Не могъл да живее без нея. Тя била единствена във вселената и без нея светът

---

1. Спирит (англ.) – дух; алкохолно съдържание.

бил като неугледни късчета бекон, потопени в грес. Нали знаеш как говорят влюбените.

Бедата бе, че тя го зарязва окончателно, при това по особено жесток начин и без уважение към неговото самочувствие. Унижи го напълно, като пред очите му тръгна с друг, щракна с пръсти под носа му и се надсмя безсърдечно над сълзите му.

Нямам предвид, че е постъпила буквално така. Просто се опитвам да пресъздам впечатлението, което той ми внуши. Той седеше тук и пиехме заедно, в същата тази стая. Сърцето ми се обля в кръв от жалост към него и казах:

– Съжалявам, Мортънсън, но не можеш да продължаваш така. Когато престанеш да мислиш за нея, ще ти стане ясно, че тя е една обикновена жена. Ако погледнеш на улицата, ще видиш колко много такива ще минат покрай теб.

Той отвърна горчиво:

– Възнамерявам оттук нататък да водя живот без жени, приятелю. Освен жена ми, разбира се, която от време на време не мога да пренебрегна. Но искам да си отмъстя по някакъв начин на тази жена.

– На жена си? – учудих се аз.

– Не, не, защо на жена си? Искам да направя нещо на онази жена, която ме отхвърли така безсърдечно.

– Какво например?

– Да пукна, ако знам – отвърна той.

– Може би аз ще мога да ти помогна – предложих аз, тъй като сърцето ми все още кървеше заради него. – Мога да използвам помощта на дух с доста необикновена сила. Малък дух, разбира се – присвих палец и показалец на по-малко от един инч, за да може да добие представа за този, който единствен би могъл да свърши работа.

Разказах му за Азazel и той, разбира се, ми повярва. Забелязал съм, че съм много убедителен, когато разказвам нещо. А когато ти, драги, разказваш някоя история, атмосферата на недоверие, която се спуска над стаята, е толкова плътна, че можеш да я режеш с трион. Не може да се сравни една репутация на честност с едно излъчване на искрена прямота.

Докато разказвах, очите му блестяха. Попита ме може ли да стане така, че Азazel да й направи нещо, за което бих го помолил.

– Само ако е нещо прилично, драги. Надявам се, че нямаш предвид да започне да мирише лошо или когато говори, от устата ѝ да изскачат попови лъжички.

– Разбира се, че не – отвърна възмутен Мортънсън. – Ти за какъв ме мислиш. Тя ме дари с две щастливи години, все пак, и искам да ѝ се отплатя. Казваш, че твоят дух имал ограничена сила?

– Той е мъничък – повторих аз и отново присвих палеца и показалеца си.

– Би ли могъл да я надари с превъзходен глас? За известно време, искам да кажа. Поне за едно представление.

– Ще попитам.

Предложението на Мортънсън звучеше джентълменски. Бившата му любовница пееше кантати в местната църква, ако това е правилният израз. По онова време проявявах интерес към музиката и често посещавах тези концерти (като внимавах да отбягвам касичката за помощи, разбира се). Наслаждавах се на нейното пеене, а и публиката го приемаше достатъчно вежливо. Мислех си тогава, че нейният морал не подхожда твърде на обстановката, но Мортънсън ми обясни, че за soprano правели изключение.

И така, аз се посъветвах с Азazel. Той искаше да помогне, без онези глупости, нали се сещаш – да иска душата ми в замяна. Спомням си, че веднъж попитах Азazel дали иска душата ми, а той дори не знаеше какво е това. Попита ме какво искам да кажа, но аз също не знаех какво значи точно. Той е едно толкова малко създание в собствената си вселена, че му се струваше голям успех да прехвърля теглото си в нашата вселена. Той обича да помага.

Азazel каза, че можел да успее за около три часа и когато предадох новината на Мортънсън, той отговори, че това би било прекрасно. Избрахме вечер, когато тя щеше да пее Бах или Хендел или един от онези стари дрънкачи на пиано и щеше да има дълго и впечатляващо соло.

Нея вечер Мортънсън отиде в църквата, аз, разбира се, също отидох. Чувствах се отговорен за онова, което щеше да стане, и мислех, че е по-добре да съм там, за да овладявам положението.

Мортънсън съобщи мрачно:

– Присъствах на репетицията. Тя си пееше както винаги; нали се сещаш, като че ли някой я настъпва по опашката

Той обичаше така да описва гласа ѝ. Небесна музика, казваше той по-рано, и всичко останало е несравнимо. Но след като беше изоставен, преценката му се промени.

Аз вперих в него критичен поглед.

– Не бива да се говори така за жена, която се опитваш да дариш с велика дарба.

– Точно така е. Искам гласът ѝ да звучи перфектно. Наистина перфектно. А сега, когато любовното заслепление премина, виждам, че тя е твърде далеч от това. Мислиш ли, че твоят дух ще може да се оправя?

– Промяната няма да започне преди 8:15 часа. – Жегна ме мисъл на подозрение. – Нали не искаш гласът ѝ да звучи перфектно по време на репетицията, а след това публиката да се разочарова?

– Не съм имал такова намерение – отвърна той.

Концертът започна малко по-рано и когато тя излезе с бялата си рокля, за да запее, беше точно 8:14 часа по стария ми джобен часовник, който никога не изостава с повече от две секунди. Тя не беше от крехките сопранчета; скроена беше щедро и мащабно и притежаваше огромни възможности за онзи вид резонанс, необходим за високите ноти, с които да заглушава оркестъра. Когато поемаше няколко галона въздух, с които да направи това, въпреки пластове текстилни материали можех да видя какво харесваше Мортънсън в нея.

Тя започна на обичайното си равнище и после, точно в 8:15, като че ли ѝ се прибави нов глас. Забелязах как тя подскочи, учудена от онова, което чува, а едната ѝ ръка, поставена на диафрагмата, сякаш завибрира.

Гласът ѝ се извиси. Сякаш се бе превърнал в съвършен орган. Всяка нота, създадена в този момент, звучеше перфектно, в сравнение с нея всички други ноти на същата височина и качество бяха невзрачни копия.

Всяка нота отекваше с точно необходимото vibrato, ако това е подходящият израз, като се разрастваше или намаляваше, подчинена на огромна сила и контрол.

А с всеки следващ звук тя ставаше все по-добра. Органистът не гледаше в нотите, и, не мога да се закълна, но мисля, че престана да свири. Дори и да свиреше, аз не бих го чул. Нямахме начин човек да чуе каквото и да било по време на нейното пеене. Нищо друго освен нея.

Изненадата изчезна от лицето ѝ и на нейно място се появи екзалтация. Тя остави настрана нотите, които държеше; нямаше нужда от тях. Гласът ѝ пееше от само себе си, без тя да го контролира или направлява. Диригентът стоеше като вкаменен и всички от хора сякаш бяха онемели.

Когато солото свърши, хорът прозвуча почти като шепот, като че ли всички се срамуваха от гласовете си и се притесняваха да ги отпуснат в същата църква, същата вечер.

Останалата част от програмата бе изцяло нейна. Когато тя пееше, звучеше само нейният глас, дори и някой друг да пригласяше. Когато тя не пееше, сякаш ни обгръщаше мрак и не можехме да понесем липсата

на светлина.

Знаеш, че в църква не е прието да се ръкопляска, но този път, след като тя свърши, всички станаха прави сякаш някой ги вдигна на крака с един единствен кукловодски конец и започнаха да аплодират. Беше ясно, че няма да спрат цяла вечер, докато тя не запее пак.

И тя наистина запя отново, звучеше само нейният глас, а органът прошепваше колебливо, прожекторите бяха устремени към нея; не се виждаше никой друг от хора.

Никакво усилие. Нямата представа колко лесно ставаше всичко. Аз извърнах глава да не чувам звука, за да се опитам да проследя дишането ѝ, да уловя как си поема въздух, да се учудвам колко дълго може да държи една нота при пълна мощност само с едни дробове.

Но всяко нещо има край. Дори и аплодисментите. Едва тогава осъзнах, че до мен седи Мортънсън с блеснали очи, а цялото му същество е изпълнено с нейното пеене. Едва тогава започнах да разбирам какво се е случило.

Все пак аз съм прав като Евклидова линия и при мен няма криволичене, така че не можеше да се очаква да разбере какво цели той. Ти пък, който си такъв хитрец, че можеш да тичаш по спираловидна стълба без да правиш завой, ще схванеш от пръв поглед неговата цел.

Тя бе пяла съвършено, но никога вече нямаше да пее така. Все едно, че бе сляпа по рождение и бе прогледнала само за три часа – да види всичко, което може да се види, всички цветове, форми и чудеса, които ни заобикалят и на които ние не обръщаме внимание, защото толкова сме свикнали с тях. Представи си да можеш да видиш всичко в пълния му разкош и величие само за три часа – и след това отново да станеш спял!

Би могъл да понесеш слепотата, ако не познаваш нищо друго. Но да опознаеш другото за малко и след това отново да потънеш в мрак? Кой би го понесъл?

Тази жена никога повече не запя, разбира се. Но това е само едната страна. Истинската трагедия бе за нас, хората от публиката.

Наслаждавахме се на съвършена музика в продължение на три часа, на наистина съвършена музика. Мислиш ли, че слухът ми някога би понесъл по-лоша музика от тази?

Оттогава съм като глух за тоновете. Неотдавна отидох на един от онези рок фестивали, които сега са толкова популярни, за да проверя себе си. Няма да ми повярваш, но не можах да различа нито една мелодия. Всичко ми приличаше на шум.

Единствената ми утеха е, че Мортънсън, който слушаше най-вгълбено и съсредоточено, е най-зле от другите. Той ходи постоянно със запушалки в ушите. Не може да понася никакъв звук, по-силен от шепот.

Така му се пада!

КРАЙ

© 1982 Айзък Азимов
© 1993 Мая Савова, превод от английски

Isaac Asimov
One Night of Song, 1982

Набиране на текста: Светослав Иванов, 2006

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2079>]